

Sygn. akt V CSK 29/05

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 18 stycznia 2006 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Stanisław Dąbrowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Marian Kocon

SSN Zbigniew Strus

w sprawie z powództwa L. J.

przeciwko J. T.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym

w Izbie Cywilnej w dniu 18 stycznia 2006 r.,

skargi kasacyjnej pozwanego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 10 lutego 2005 r.,

oddala skargę kasacyjną, zasądza od pozwanego na rzecz powoda kwotę 2.500 (dwa tysiące pięćset) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Sąd Okręgowy w dniu 2 stycznia 2003 r. wydał nakaz zapłaty w postępowaniu nakazowym, nakazując pozwanemu J. T., aby zapłacił na rzecz powoda L. J. kwotę 535.000 złotych z ustawowymi odsetkami. Po rozpoznaniu zarzutów pozwanego Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 16 września 2004 r. utrzymał w mocy w całości nakaz zapłaty.

Z ustaleń Sądu Okręgowego wynika, że w dniu 15 grudnia 2001 r. pozwany wystawił weksel in blanco i wręczył go siostrzenicy powoda M. M. w celu zabezpieczenia roszczeń z tytułu pożyczek i ceny nabytej przez pozwanego apteki. W dniu 22 listopada 2002 r. remitent weksla M. M. uzupełniła weksel in blanco swoim imieniem i nazwiskiem kwotą 535.000 zł, a także klauzulą „bez protestu” i „sola weksel”. Wpisała też domicyl weksla wskazując adres „W., O. [...]”. W dniu 30 listopada 2002 r. przeniosła weksel na powoda przez indos poprzez umieszczenie na odwrocie weksla wzmianki „ustępuje na zlecenie L. J.” pod którym to oświadczeniem podpisała się i zamieściła datę 30.11.2002, po czym wręczyła weksel powodowi. Pismem z dnia 2 grudnia 2002 r. doręczonym pozwanemu w dniu 4.12.2002 r. powód wezwał pozwanego do wykupu weksla. Pozwany nie zapłacił należności wynikającej z weksla, w związku z czym powód wniósł do sądu pozew o wydanie nakazu zapłaty w postępowaniu nakazowym.

W ocenie Sądu Okręgowego, zgodnie z art. 10 prawa wekslowego pozwany nie mógł wobec posiadacza weksla skutecznie podnieść zarzutu, że weksel został wypełniony niezgodnie z porozumieniem łączącym go z remitentem, gdyż wierzytelność wekslowa jest oderwana od podstawy prawnej, która nie jest wyrażona na wekslu i niezależna od osobistych stosunków łączących dłużnika z poprzednim posiadaczem – w niniejszej sprawie z remitentem weksla. Pozwany nie wykazał, aby po stronie powoda w chwili nabycia weksla istniała świadomość istnienia zarzutów osobistych pozwanego względem remitenta weksla, a także świadomość działania na szkodę wystawcy weksla. Ciężar dowodu okoliczności faktycznych uzasadniających przyjęcie, że posiadacz weksla, nabywając weksel, działał świadomie na szkodę dłużnika – spoczywa na dłużniku, skoro więc pozwany

nie udowodnił swoich twierdzeń uznać należało, że w chwili nabycia weksla przez indos powód nie wiedział o zarzutach dłużnika względem remitenta, jak i nabywając weksel nie działał świadomie na szkodę dłużnika.

Apelację pozwanego od powyższego wyroku Sąd Apelacyjny oddalił wyrokiem z dnia 10 lutego 2005 r. Sąd Apelacyjny podzielił ustalenia faktyczne i ocenę prawną Sądu pierwszej instancji. Wskazał, że dla oceny skutków indosu kluczowe znaczenie mają, art. 10 i 17 prawa wekslowego. Pierwszy z nich pozwala dłużnikowi powoływać się wobec indosatariusza na zarzut niezgodnego z porozumieniem wypełnienia weksla tylko wtedy, gdy indosatariusz nabył weksel w złej wierze albo przy nabyciu dopuścił się rażącego niedbalstwa. Drugi z wymienionych przepisów stanowi w odniesieniu do weksla własnego, że dłużnik nie może wobec indosatariusza powoływać się na inne zarzuty wynikające ze stosunków łącznych go z poprzednimi wierzycielami wekslowymi, chyba, że indosatariusz nabywając weksel działał świadomie na szkodę dłużnika. Mimo, że przepisy mówią tylko o tym, że dłużnik nie może powoływać się na określone zarzuty, chodzi tu nie o samą nieskuteczność podnoszonych twierdzeń, ale o zmianę treści stosunku prawnego wskutek indosu.

W przypadku weksla in blanco, indos weksla, mającego wskutek uzupełniania wszystkie konieczne składniki, powoduje, że nabywca uzyskuje wierzytelność wekslową odpowiadającą treści weksla, mimo że wierzytelność taka indosantowi nie przysługiwała. W razie niezgodnego z porozumieniem uzupełnienia weksla ustawa wyklucza nabycie przez indosatariusza wierzytelności wekslowej odpowiadającej treści weksla jedynie wówczas, jeżeli nabył weksel w złej wierze albo przy nabyciu dopuścił się rażącego niedbalstwa. Zła wiara w rozumieniu art. 10 prawa wekslowego ogranicza się do świadomości rzeczywistej, czyli wiedzy nabywcy o prawdziwym stanie rzeczy. Z tak wąsko zakreśloną złą wiarą zrównano jedynie niewiedzę spowodowaną rażącym niedbalstwem. Obowiązek udowodnienia złej wiary indosatariusza spoczywa na dłużniku, który zamierza posłużyć się zarzutem niezgodnego z porozumieniem wypełnienia weksla. Rozkład ciężaru dowodu wynika z art. 10 prawa wekslowego, w którym jako regułę przyjęto nabycie wierzytelności na zasadzie dobrej wiary, zaś wyjątek od tej reguły dopuszczony został w przypadku złej wiary nabywcy. Dłużnik wekslowy, który chce powołać się

na ten wyjątek, wywodzi skutki prawne z faktu złej wiary i obowiązany jest ten fakt udowodnić.

W skardze kasacyjnej od wyroku Sądu Apelacyjnego opartej na obu podstawach wymienionych w art. 398³ § 1 k.p.c. pozwany zarzucił naruszenie prawa materialnego:

- art. 10 prawa wekslowego przez błędną jego wykładnię, polegającą na przyjęciu, że bliskie więzi rodzinne powoda z remitentem weksła M. M. i fakt nabycia weksła przed jego wypełnieniem oraz wygaśnięcia zabezpieczonej wierzytelności nie uzasadniają przyjęcia nabycia przez powoda weksła w złej wierze;
- art. 17 prawa wekslowego przez błędną jego wykładnię polegającą na przyjęciu, że bliskie stosunki rodzinne powoda z remitentem weksła M. M. oraz wypełnienie weksła sprzecznie z porozumieniem wekslowym nie świadczą o złej wierze powoda i rozmyślnym działaniu na szkodę pozwanego;
- art. 6 k.c. przez jego niezastosowanie, ponieważ powód nie udowodnił wysokości zabezpieczonej wekslem wierzytelności i nabycia wypełnionego weksła in blanco;
- art. 5 k.c. przez jego niezastosowanie, przyznając ochronę prawną nadużycia, jakiemu dopuścił się powód dochodząc sumy wekslowej znacznie przewyższającej kwotę rzekomej wierzytelności pozwanego. E. J. zeznała, że kwota wpisana na wekslu na pewno była wyższa od stanu zobowiązania wobec powoda o około 200.000 złotych. Wypełnienie weksła na sumę przekraczającą wysokość wierzytelności wekslowej jest bezpodstawnym wzbogaceniem i nie może korzystać z ochrony prawnej.

W skardze kasacyjnej zarzucono także naruszenie przepisów postępowania, mające wpływ na wynik sprawy:

- art. 246 k.p.c. poprzez dopuszczenie dowodu z zeznań świadków na okoliczność zawarcia pomiędzy powodem jako wystawcą weksła a M. M. jako remitentem weksła ustnych umów pożyczki, których wartość przenosiła

powyżej pięciuset złotych, podczas gdy art. 720 § 2 k.c. wymaga dla celów dowodowych formy pisemnej takiej czynności;

- art. 247 k.p.c. poprzez dopuszczenie dowodu z zeznań świadków przeciwko osnowie dokumentów tj. faktur VAT przedstawionych przez pozwanego i przyjęcie wbrew oświadczeniom złożonym na tych fakturach, że nie zostały one zapłacone przez pozwanego w całości gotówką oraz dopuszczenie dowodu z zeznań świadków przeciwko osnowie dokumentu urzędowego, tj. notatki sporządzonej przez pracownicę Urzędu Miejskiego w W., z której wynikało, że weksel in blanco w dniu 20 listopada 2002 r. został opłacony przez B. J. i znajdował się w posiadaniu powoda przed jego wypełnieniem, co nastąpiło dopiero w dniu 22 listopada 2002 r.;
- art. 177 § 1 pkt 4 k.p.c. poprzez nie zawieszenie postępowania na wniosek pozwanego z dnia 21 sierpnia 2003 r. do czasu wyjaśnienia sprawy karnej z zawiadomienia J. T. w sprawie wyłudzenia pieniędzy w kwocie 535.00 złotych poprzez M. M. i L. J. Ujawniony czyn wyłudzenia ustalony w drodze postępowania karnego mógłby wywrzeć istotny wpływ na rozstrzygnięcie sprawy cywilnej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie jest zasadna. Zarzuty błędnej wykładni art. 10 i art. 17 prawa wekslowego tak sformułowano, że dotyczą one raczej ustaleń faktycznych aniżeli wykładni. Twierdzenia, że weksel został nabyty przed jego wypełnieniem oraz że zabezpieczona wekslem wierzytelność wygasła są przy tym odmienne od ustaleń poczynionych przez Sąd pierwszej instancji i aprobowanych przez Sąd Apelacyjny.

Sąd Apelacyjny trafnie wskazał, że z art. 10 prawa wekslowego wynika, iż wobec posiadacza weksla niezupełnego w chwili wystawienia, indosowanego po jego uzupełnieniu, w zasadzie nie można się powoływać na zarzut, że weksel został wypełniony niezgodnie z porozumieniem. Zarzut taki może być skutecznie postawiony wówczas tylko, gdy posiadacz nabył weksel w złej wierze albo przy nabyciu dopuścił się rażącego niedbalstwa. Przepis art. 17 prawa wekslowego ogólnie wyłącza możliwość zasłaniania się wobec posiadacza zarzutami opartymi

na stosunkach osobistych z poprzednimi posiadaczami, chyba że posiadacz, nabywając weksel, działał na szkodę dłużnika.

Pokrewieństwo między dochodzącym praw z weksla jego posiadaczem, a remitentem, będącym jednocześnie indosantem nie jest równoznaczne ani z nabyciem weksla przez posiadacza w złej wierze czy jego rażącym niedbalstwem, ani z działaniem na szkodę dłużnika w chwili nabycia weksla. To, że posiadacz weksla jest bratem matki remitenta, będącego indosantem, mogłoby mieć co najwyżej wpływ na ocenę innych dowodów, wskazujących na wymienione okoliczności, gdyby takie dowody były. Jednakże w postępowaniu przed Sądami pierwszej i drugiej instancji pozwany nie wykazał nawet, że weksel został uzupełniony niezgodnie z porozumieniem wekslowym, trudno więc mówić o złej wierze rażącym niedbalstwie czy działaniu na szkodę dłużnika po stronie indosatariusza.

Nie jest usprawiedliwiony zarzut naruszenia art. 6 k.c. Zgodnie z tym przepisem ciężar udowodnienia faktu spoczywa na osobie, która z faktu tego wywodzi skutki prawne. Sąd ustalił, że powód nabył weksel przez indos już po jego uzupełnieniu. Jeżeli pozwany wystąpił z zarzutem, że weksel znajdujący się w posiadaniu powoda uzupełniony został niezgodnie z porozumieniem, powód zaś nabył go w złej wierze albo przy nabyciu dopuścił się rażącego niedbalstwa, to na pozwanym a nie na powodzie spoczywał obowiązek wykazania niezgodności uzupełnienia weksla z porozumieniem oraz okoliczności wskazujących na złą wiarę albo rażące niedbalstwo powoda.

Zarzut naruszenia art. 5 k.c. oparty został na założeniu, że kwota wpisana na wekslu była wyższa od stanu zobowiązań wystawcy weksla wobec remitenta. Założenie to nie jest zgodne z ustaleniami faktycznymi Sądów obu instancji.

Za chybione uznać trzeba także zarzuty naruszenia przepisów postępowania. Porozumienie wekslowe nie wymaga zachowania formy pisemnej. Z tego względu pomimo ograniczeń przewidzianych w art. 246 k.p.c. Sąd mógł ustalać poprzez dowód z zeznań świadków okoliczność, że weksel został wystawiony przez pozwanego na zabezpieczenie między innymi pożyczek. Fakt, że umowy pożyczek, z naruszeniem art. 720 § 2 k.c., nie były stwierdzone pismem,

nie ogranicza możliwości dowodowych w zakresie ustalania treści porozumienia wekslowego.

Faktura jest dokumentem, z którego wynika, że jej wystawca żądał zapłaty. Dokument ten nie stanowi dowodu zapłaty. Dopuszczenie dowodów z zeznań świadków na okoliczność, że pozwany nie zapłacił ceny za wyposażenie apteki, pomimo wystawienia faktur przez sprzedawcę, nie narusza art. 247 k.p.c., gdyż nie są to dowody przeciwko osnowie lub ponad osnowę dokumentu obejmującego czynność prawną. Podobnie jeżeli chodzi o przeprowadzenie dowodów, że weksel został uzupełniony przez remitenta przed indosowaniem. Treść notatki sporządzonej przez pracownicę Urzędu Miejskiego w W., z której wynika, że weksel in blanco w dniu 20 listopada 2002 r. został opłacony opłatą skarbową przez B. J. nie pozostaje w sprzeczności ani w ogóle w związku z dowodami będącymi podstawą ustalenia przez Sąd, że remitentka uzupełniła weksel w dniu 22 listopada 2002 r. i przeniosła go na powoda przez indos w dniu 30 listopada 2002 r. Z notatki tej w żadnym razie nie wynika, że weksel znalazł się w posiadaniu powoda przed jego uzupełnieniem.

Nie można uznać za zasadny zarzutu naruszenia art. 177 § 1 pkt 4 k.p.c. poprzez niezawieszenie postępowania. Zawieszenie postępowania na podstawie art. 177 k.p.c. jest fakultatywne i zależy od oceny sądu. Z treści skargi kasacyjnej nie wynika, aby sprawa, o której mowa we wniosku o zawieszenie postępowania, była nadal w toku albo zakończyła się pomyślnie dla pozwanego.

Z powyższych względów na mocy art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł jak w sentencji.